ҚАЗАҚ ФИЛОСОФИЯСЫ:
Өткені, бүгіні және болашағы

II том

КАЗАХСКАЯ ФИЛОСОФИЯ:
Прошлое, настоящее и будущее

Алматы, 2017

ажырататын кемшілік ол бақыт мәнін түсінбеуі және қайырымсыз қала тұрғындары, және оның билеушілерінің оған жетуге тырыспауы[8,187б.].

«Бақыт — әрбір адам ұмтылатын ұлы мақсат» екендігін атап көрсеткен әл-Фараби бақытқа білім мен игілік нәтижесінде ғана жетуге болады, ал ондай мүмкіндік қайырымды қала тұрғындарында көбірек болатындығын дәлелдейді. Әл-Фараби басқаруды қайырымды және қайырымсыз деп екіге бөлді. Қайырымды, білімді, мәдениетті басқару халықты бақытқа бастайды, олардың іс-әрекетін, ерік-қасиетін осы жолға бағыттайды. Ол үшін басқару заң күшіне, игі тәжірибеге негізделуі тиіс. Ал қайырымсыз, надан басқаруда теріс әрекеттер мен жаман қасиеттер бой алады. Сондықтан ол надан адам басқарған, озбырлыққа суйенген, қайырымсыз, қатал мемлекеттік тәртіпті өткір сынайды. Ол мінсіз мемлекетті уағыздайды.

Еңбегінде ол «бақыт дегеніміз игіліктердің ішіндегі ең қадірлісі, ең үлкені және ең жетілгені» деп атап көрсетеді және әр адамның оған толық құқығы бар дейді. Ал ондай құқыққа ие болуға қайырымды қала тұрғындарының ғана мүмкіндігі бар, сондықтан да қайырымды билеушілер билеген қала тұрғындары ғана бақытқа жете алатындығын айтады. Мұндай қалалардың басқа қалалардан басты айырмашылығы және негізгі белгісі жоғары тәртіп пен оның тұрғындарының мәдениеттілігі, сыпайыгершілігі және билеушілерінің қайырымдылығы, ақыл-парасаты. Сондықтан, әл-Фараби бұндай қалалардың өмір сүруі өзінің білгірлігі мен ұстамдылығына толық жауап бере алатын билеушіге тікелей байланысты деп тұжырымдайды [11,223-225б.].

Ирандық зерттеуші Мехди Санаи «иран ғылыми-мәдени аймағында исламның таралуынан саяси көз-қарастың үш бағыты басым болды» деп айтқан. Олар:

1. Әл-Фарабидің философиясы
2. Низам-ул-Мүлік концепциясы.
3. Фазоллах бен Розбехан Ходжа концепциясы.

Әл-Фарабидің көзқарасы аталған екі ілімнен ерекшелейтін негізгісі «Әл-Фараби қайырымды қаласында зорлық-зомбылықты әділ қолдануыды мойындамайды, керісінше ол ондай әдістерді қолдану қайырымсыз қалаға ғана тән дейді». Мехди Санаи анықтағандай, әл-Фарабидің қайырымды қаласын орындалмайтын арман деп санасақ, онда оны утопиялық ілім ретінде сипаттау қажет. Алайда, оның іліміндегі утопиялық және белгілі болмыстардың ара-қатынасын ажырату қажет. Мінсіз қалаларды (мемлекеттерді) философтар ғана емес, сонымен қатар әр түрлі кезеңдердің ақындары, жазушылары сипаттаған. Әр түрлі халықтардың шығармашылығында мінсіз қоғамның көріністері сан алуан. Утопия қоғамдық қарым-қатынастардың арманы ретінде, рухани өмірде жалпылама бөлікті білдіреді. Ол барлық діни сенімдердің құрамына, этикалық және құқықтық теориялар, тәрбиелеу жүйесіне кіреді, - бір сөзбен айтқанда адам өмірінің бейнесін беретін кез келген білім және шығармашылық. Жерде жаннатты армандамаған ешбір кезеңді, ешбір халық, тіпті адамды елестету қиын. Бірақ утопияның рухани өмірде пайда болуы кездейсоқ жағдай деуге

болмайды, оның пайда болуы қоғамдық-тарихи себептермен негізделеді [12,262б.].

Әдебиет

1. Хайруллаев М.М. Аль Фараби. Эпоха и учение. Ташкент., 1975. С. 152.
2. Бурабаев М.С. Об отношении к предшествующей философии в учении Аль Фараби. (предисловие к книге –Аль Фараби. Историко-философские трактаты. Алма-Ата: Наука, 1985. С. 8)
3. Ауданбек Көбесов Әбу Насыр әл-Фараби. Алматы, 2004 ж. 13 б.
4. Аль-Фараби. Социально-этические трактаты. Алматы, 1975. - С. 352-353
5. Аль-Фараби. Философские трактаты. Алма-Ата, 1972. - С. 305.
6. Касымжанов А.Х. Абу Наср Аль Фараби. Москва,1982. - С.146.
7. Алтаев Ж. Әмбебап әл-Фараби.“Ақиқат”журналы,1994, желтоқсан,74-78
8. Роллан Сейсенбаев. Абу Насыр Аль-Фараби Международный клуб Абая. Жидебай, 2014. – С.184-185.
9. Хайрулаев М. Мировозрение Фараби и его значение в истории философии. Ташкент, 1967. 38-бет.
10. Сайед Мохаммад Хатами. Традиция и мысль во власти авторитаризма. М., 2001. - С. 134.
11. Ханифи Өзжан. Фараби дүниетанымындағы бақыт мәселесі // Наследие аль-Фараби и мировая культура: материалы Международного конгресса «Наследие аль-Фараби и мировая культура». – Алматы: КИЦ ИФиП МОН РК, 2001. – С.223-225.
12. Мехди Санаи. Идея города праведных аль-Фараби // Наследие аль-Фараби и мировая культура. Алматы, 2001. - С. 262.

Сыргакбаева А.С.
доктор философских наук, доцент

ПОРЯДОК И ХАОС В РАЗВИТИИ ЦИВИЛИЗАЦИЙ

Куда движется цивилизованный мир? Для ответа на этот риторический вопрос порассуждаем, что представляет собой цивилизации, существуют ли универсальные законы, которым подчиняется их развитие?

Современные процессы глобализации сделали условными и проницаемыми все существующие территориальные границы, что доказало несостоятельность как формационного, так и цивилизационного подхода к истории человечества. Оба эти подхода можно назвать линейными, утверждающими наличие общей линии развития, по которой идут все общества и народы, ее направленность (она движется по пути прогресса, от низших форм к формам все более развитым с точки зрения способа

приоритета партикуляризма. Традиция и современность воспринимаются в наше время как системы не только сосуществующие, но и взаимопроникающие, и взаимоприспосабливающиеся. Элементы традиционализма сохраняться и в условиях перехода к современности. Они лишь слегка видоизменяются под влиянием социальной модернизации, отступая в тень. В результате на смену универсализму приходит не «вера в особый путь» для каждой страны, а синтез универсализма и партикуляризма [6].

Литература

1 Рассадина Т.А. Традиционные ценности русской культуры // Социально-гуманитарные знания. - 2008. № -1, с. 44-58.

2 Труфанова Е.О. Человек в лабиринте идентичностей // Вопросы философии. 2010, № 2; Козин Н. Г. Идентификация. История. Человек // Вопросы философии. 2011. № 3. с. 37-43; Колябина Т. С. Социальная идентичность как основополагающий элемент патриотизма и гражданственности [Электронный ресурс]. URL: http://www.teoria-practica.ru/-3-2005/society/kolyabina.pdf (дата обращения: 30.04.2013).

3 Ачкасов В.А. Трансформация традиций и политическая модернизация: феномен российского традиционализма // Философия и социально-политические ценности консерватизма в общественном сознании России (от истоков к современности). Выпуск 1 / Сборник статей. Под ред. Ю.Н. Солонина Санкт-Петербург: Издательство СПбГУ, 2004. с.173-191.

4 Федотова В. Г., Колпаков В. А., Федотова Н. Н.. Глобальный капитализм: три великие трансформации: социально-философский анализ взаимоотношений экономики и общества // Вопросы философии. - 2008. - № 8. - с. 3-15.

5 Вебер Макс. «Протестантская этика и дух капитализма» http://esocio.narod.ru/lesson 01.htm.

6 Touraine Alain. Pourrons-nous vivre ensemble? Paris, Editions Fayard, 1997, 395 p.

МАЗМҰНЫ/СОДЕРЖАНИЕ

Абдихапарова Г.А. Қазақ ағартушылық этикасының негізделуі
Абдрасилова Г.З. XX ғасырдағы қазақ зиялы қауымының философиялық шығармашылығындағы негізгі бағыттар
Алтаев Ж.А. Түркі әлемінің атақты екі ұлы ойшылы: әл-Фараби және Ясауи
Амиркулова Ж.А. Қазақ фольклорындағы рәміздік таным
Аскар Л.А. Логическое учение аль-Кинди
Аташ Б.М. Мұсылман әйелдерінің киім үлгісі және оның психоәлеуметтік астарлары
Әлиев Ш.Ш. Ақпараттық қоғам: әлеуметтік басқарудың қазіргі заманғы концепцияларын философиялық талдау
Борецкий О.М. Массовая культура как предмет философского анализа
Бухаев А.Н. Развитие личности в сфере распределения тоталитарного социума
Джаамбаева Б.А. Кризисная ситуация современного человеческого бытия
Джалмагамбетова С.М. Современные концепции формирования человеческой личности
Еділбаева С. Ж. Ж.-Ф. Лиотардың постмодернистік ғылым теориясы
Карабаева А.Г. Эпистемологические основания философии
Құдайбергенова Н.Ж. Конфуцийдің этикалық концепциясының әлеуметтік-философиялық мазмұны
Құранбек А.А., Рыскиева А., Қайратұлы С. «Түрік Бітік мұрасының мәдени-рәміздік мәні мен маңызы
Лифанова Т.Ю. Медиаконтекст и роль медиатехнологий в системе социальных отношений современного общества
Мямешева Г. Х. Вечное возвращение: философские основания трансперсональной психологии
Нұрышева Г.Ж. XIX ғасырдың соңы мен XX ғасырдың басындағы орыс философиясының өмірмәндік мазмұны
Нигметова А.Т. Мышление в контексте философской антропологии М.К. Мамардашвили
Рамазанова А.Х. Мифосознание как тип общественного сознания
Сүлейменов П.М. Әл-Фараби «Қайырымды қала» концепциясын саяси философиялық тұрғыдан талдау
Сыргакбаева А.С. Порядок и хаос в развитии цивилизаций
Хасанов М.Ш., Петрова В.Ф. Методологические проблемы модернизации традиционного общества